

De perfins van de PNEM

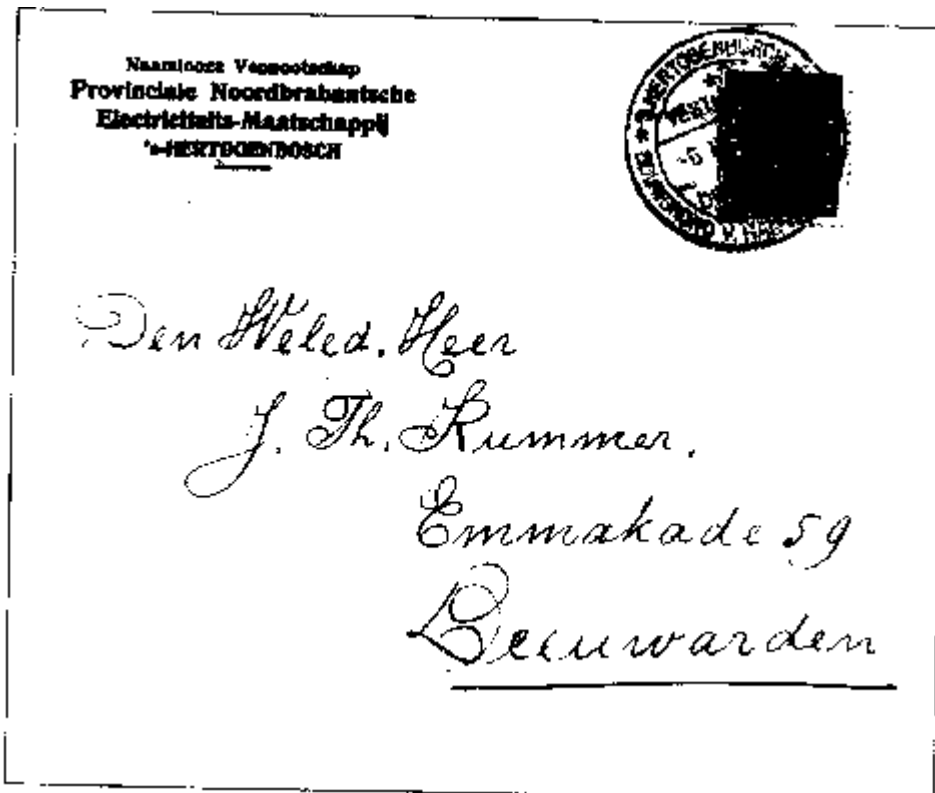
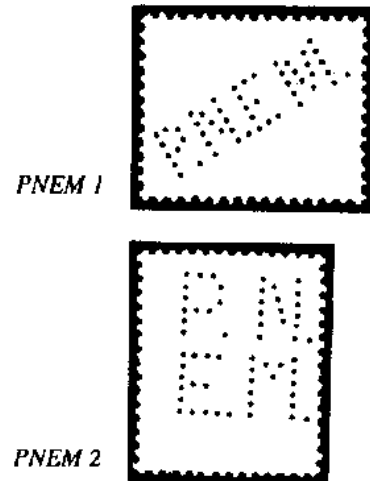
(Jan L. Verhoeven; uit: *Perfinpost* nr. 40, maart 1997)

De Provinciale Noord-Brabantse Electriciteits Maatschappij heeft achtereenvolgens twee perforators gebruikt, de eerste PNEM 1 werd gebruikt van 1917 tot en met 1944.

De tweede, PNEM 2 werd gebruikt van 1951 tot en met 1987. Het zijn twee verschillende perfins ¹⁾ met ieder hun eigen verhaal.

PNEM 1 (zie afbeelding 1) werd dus voor het eerst in 1917 gebruikt. Perfins die uit 4 of meer letters bestaan zijn meestal over meer dan 1 regel verdeeld of schuin geplaatst. Dit laatste is hier het geval. Bij schuin of onder een hoek staande perfins zijn deze in vrijwel alle zegels ook werkelijk schuin geplaatst.²⁾

Zie voor een voorbeeld van het gebruik de afgebeelde enveloppe.

Afb. 1. Enveloppe met schuin geplaatste PNEM 1, gebruikt op 5 maart 1927. Afgestempeld met het reclamestempel van 's-Hertogenbosch met de tekst "Vestig U in Den Bosch, Bouwgrond voor Handel en Industrie"

De perfin is gebruikt op het hoofdkantoor van de PNEM in 's-Hertogenbosch. De zegels waarin deze perfins voorkomen betreffen vooral die voor het binnenlandse tarief zowel voor drukwerk als voor briefport. De PNEM is een van de weinige bedrijven die ook toeslagzegels (vnl. kinderzegels) gebruikte althans in de vooroorlogse periode (zie afbeelding 2.).

Afbeelding 2: De PNEM was één van weinige bedrijven die toeslag(kinder)zegels gebruikte.

Tijdens het gebruik van de perfin zijn daarvan twee pennen afgebroken. Al heel snel na de ingebruikname van de perforator verdween de punt achter de E (E11). Ik neem tenminste aan dat die punt aanwezig is geweest.

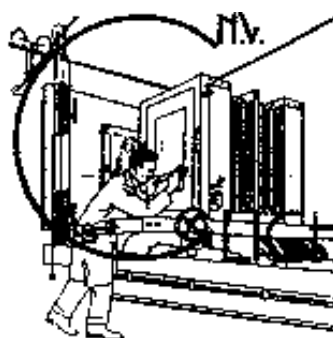

Hoewel ik al jaren heb gezocht naar een volledige perfin heb ik er nog nooit een gezien. In 1936 is de pen van de linker onderhoek, E4 verdwenen.

In 1936 verdween pen E4

In 1944 is de gehele perforator verdwenen, mogelijk door de oorlogsomstandigheden. Van 1944 tot 1951 heeft de PNEM zijn zegels niet geperforeerd. In 1951 werd een tweede perforator, PNEM 2, in gebruik genomen.

Op 2 november 1950 deed Cliché en Stempelfabriek A.C. Verhees prijsopgave van een postzegel perforatiepers met de letters PNEM voor de prijs van Hfl. 77,50, met een levertijd van 6 weken (zie afbeelding 3.).

21197
 INKOMEN C
 - 4 NOV 1950
 Class: 17.35.5
 Ald: 17.6

11/11-50

CLICHE EN STEMPELFABRIEK A.C. VERHEES

HERTOGENBOSCH NIJMEGEN
 VUGHTERSTRAAT 109100 ST-ANNA STRAAT 72

GIRO 36564

HERTOGENBOSCH, 2 November

19 50

N.V. Prov. Noord-Brab. Electriciteits Mij

PRIJSOPGAVE

VOOR

's-Hertogenbosch

M.M.

Ingevolge uw geachte aanvraag van
 hebben wij de eer U aan te bieden:

1 postzegel perforeerpars

met letters **PNEM**

v.d. prijs van **f. 77.50**

(levertijd circa 6 weken)

A. P. P. P.

Geachte heer,

Verhees

Bovengenoemde prijzen zijn berekend op de beste uitvoering.
 De aanbieding is geheel vrijblijvend. ~~Geen aanspraak op terugbetaling~~
 In afwachting van uw gewaardeerde opdracht verblijven
 wij,
 Hoogachtend,

N.V. CLICHE EN STEMPELFABRIEK
A. C. VERHEES

Afb. 3. Prijsopgave voor 1 postzegel perforeerpars met de letters PNEM

Vrij snel hierna op 13 november 1950 werd door de PNEM de opdracht gegeven conform de aanbieding, ondertekend door Ir. J.P.A.M. Petit, om de postzegel perforateurs te leveren. (zie afbeelding 4.).

2402/HK.

2402/HK.

N.V. Cliche- en Stempelfabriek
A.G. Verhees,
Vughtsestraat 120,
's-HERTOGENBOSCH.

Va/So.

2 November 1950.

13 November 1950.

franco ons Hoofdkantoor te 's-Hertogenbosch.
ca. 6 weken. (na aflevering van het bestelde en na onze goedkeuring daarvan.)
na aflevering van het bestelde en na onze goedkeuring daarvan.
N.V. P.N.E.M., Hoofdkantoor te 's-Hertogenbosch.

1 postzegel-perforateurs, voorzien van
de letters P.N.E.M.

77 50.

Beogachtend,

(Ir J.P.A.M. Petit)

Afb 4 Opdracht tot leveren van de postzegelperforateurs

Het duurde nog wel even voordat de nieuwe perforator geleverd zou worden. Op 2 februari 1951 heeft de PNEM nog geïnformeerd naar de leverdatum. Op 3 februari 1951 (dus 3 maanden na de aanbieding) deelde Verhees mede dat "wij na herhaaldelijk schrijven heden van de vertegenwoordiger der firma die de machine levert bericht ontvingen dat het nog wel even kan duren eer deze perforateurs geleverd kan worden daar deze uit het buitenland moet komen" (zie afbeelding 5.).

BANKIER: ROTTERDAMSCH E BANKVEREENIGING N.V.
POSTREKENING No. 36564

**CLICHE-ENSTEMPELFABRIEK
A.C. VERHEES**

SHERTOGENBOSCH NIJMEGEN
VUGHTERSTRAAT 180 ST-ANNA STRAAT 73
TEL 8777, K 4100 TEL 23395, K 8800

3683
INGEKOPEN OP
5 FEB 1951
CLASS: *de 826.06*
Id: *mk*

SHERTOGENBOSCH, 3 Februari 1951
Prov. Noord-Brabants Electriciteits
Maatschappij
Koningsweg
A l h i e r.

orderno. 2402 HK

Mijne Heren,

Wij hebben in bestelling een postzegel perforeerpers en delen U mede dat wij na herhaaldelijk schrijven heden van de vertegenwoordiger der firma die deze machine levert bricht ontvingen dat het nog wel even kan duren eer deze perforeerpers geleverd kan worden daar deze uit het buitenland moet komen

Wij zullen in ieder geval alle mogelijke moeite doen en op spoedige levering aan blijven dringen en hopen dat U nog enig geduld zult hebben

Inmiddels tekenen wij

Hoogachtend,
N.V. CLICHE-ENSTEMPELFABRIEK
A.C. VERHEES

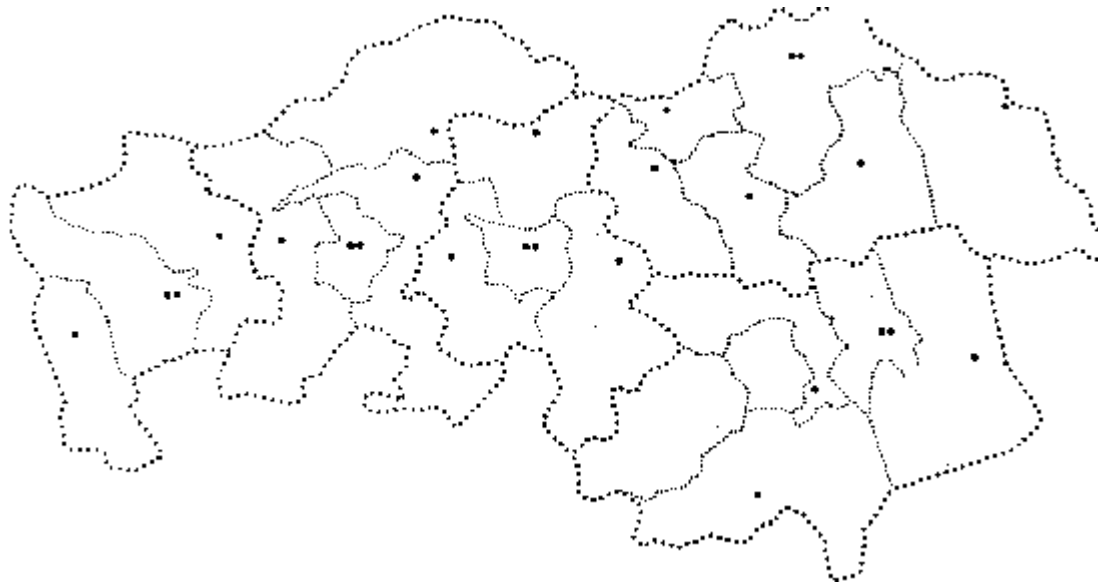
SHERTOGENBOSCH
VUGHTERSTRAAT 180
TEL 8777, K 4100

INGEKOPEN OP:
5 FEB 1951

Afbeelding 5.

Wanneer de levering van de deze perforator plaats heeft gevonden is niet meer na te gaan, maar dit zal wel spoedig na 5 februari 1952 zijn geweest. Deze informatie geeft wel een aardig tijdsbeeld van de industriële prestaties in die tijd.

In de loop van de jaren heeft de PNEM als provinciaal bedrijf steeds meer gemeentelijke gas- en elektriciteitsbedrijven over genomen. Deze bedrijven waren in verschillende plaatsen gevestigd (zie afbeelding 6.). Na overname werden deze bedrijven dus onderdeel van de PNEM. De benaming van de kantoren werd districts- of regiokantoor en moesten derhalve ook post verzenden.

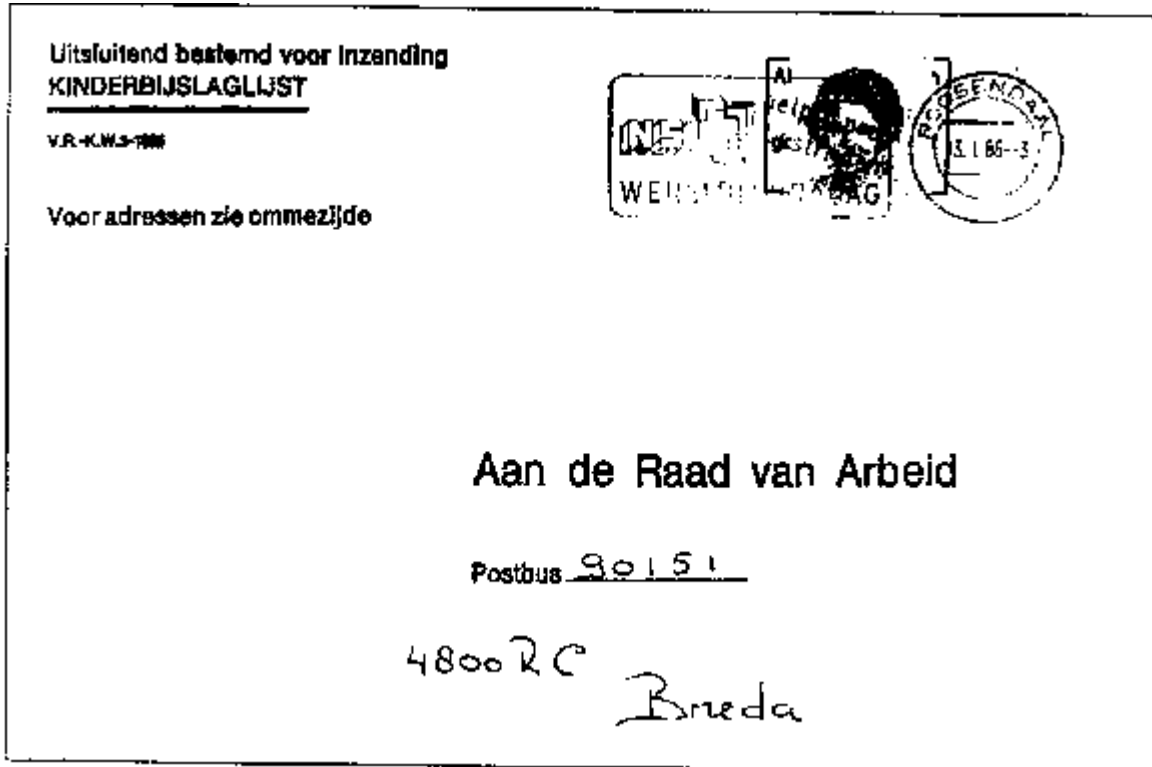
Afb. 6. Kaart van Noord Brabant. De punten geven de kantoren aan.

Uit de administratieve procedure kunnen we begrijpen dat de postzegels in 's-Hertogenbosch moesten worden opgevraagd. (zie afbeelding 7.)

pnem		INTERNE MEDEDELING	
van	van	de afdeling Secretariaat
te	te	's-Hertogenbosch
<hr/>			
Gereed ontvangen postzegels			
<hr/>			
Reduct van 1 ontvangen:			
postzegels van	cent		
postzegels van	cent		
postzegels van	cent		
postzegels van	cent		
postzegels van	cent		
(Handtekening)			

Afb. 7. Formulier waarmee postzegels konden worden aangevraagd

Dit betekende dat er een perforator was. De zegels die in de verschillende plaatsen werden gebruikt en ook door personeel in vrijwel alle plaatsen van Noord Brabant gepost werden zijn dus alle afkomstig van deze perforator, slechts de afstempeling laat zien in welke plaats de zegels gebruikt zijn. De perfin van de PNEM zijn (waarschijnlijk) door het personeel) van deze onderneming ook voor hun eigen post gebruikt (zie afbeelding 8.)

Afb. 8. Privé gebruikte perfin PNEM te Roosendaal 13 januari 1986.

De perforator, zie foto 1 en 2, is ongeveer 15 cm. hoog, 15 cm lang en 5 cm. breed. Hij weegt ongeveer 2 kilo. Onder het perforagegedeelte bevindt zich een laatje waarin de uitgeponste gaatjes opgevangen werden. Ook bij de PNEM werden de zegelvellen een paar maal gevouwen (harmonicavouw) voordat werd geperforeerd. Ongeveer 5 zegels konden tegelijk (gevouwen) worden geperforeerd.

De perfin PNEM 2 is over het algemeen mooi in het midden geperforeerd.

Ik heb gehoord dat de chef Algemene Zaken een filatelist was en de jongste bediende de instructie gaf om "mooi te perforeren". Deze chef had veel affiniteit met die perfin. Dat zal er mede toe hebben bijgedragen dat de PNEM er zo lang mee door is gegaan.

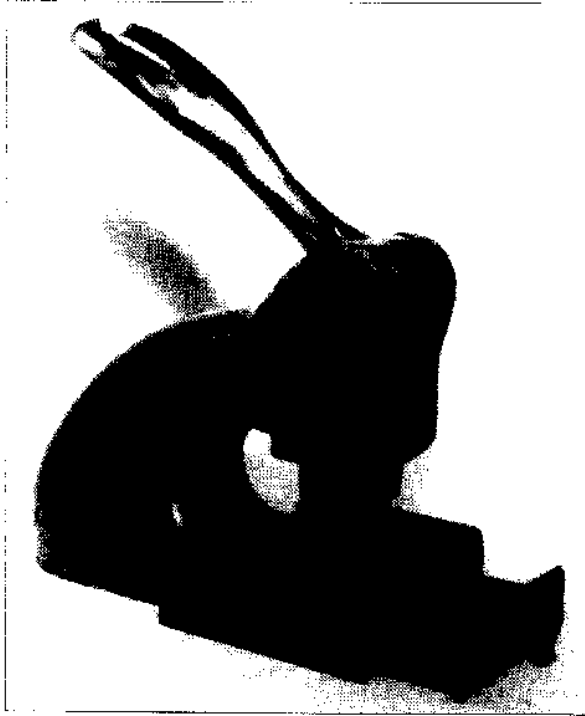

Foto 1. (foto: G. van den Broek)

Oneigenlijk gebruik van de perforator

Door de toegenomen belangstelling voor perfinen moeten we helaas constateren dat perfinen ook worden vervalst. Van de perfin PNEM 2 zijn echter geen valse exemplaren bekend. Wel zijn mij voorbeelden bekend van oneigenlijk gebruik van de perforator.

Het betreft dan perfinen in zegels die al lang uit omloop waren toen de perforator werd aangeschaft. (zie afbeelding 9.)

Afb. 9. Oneigenlijk gebruik van perfin PNEM 2 in 6 jaar verouderde zegel

Onlangs kwam ik in het bezit van een zegel waarin de perfin was aangebracht door de postzegel zelf en ook door de plakkerrest op de achterkant. Het zal) niet zijn voorgekomen dat de PNEM een zegel in haar bedrijf gebruikte die eerst in een postzegelalbum was ingeplakt. We moeten vaststellen dat hier een (slechte) filatelist aan het werk is geweest. De hier besproken perfinen zijn opgenomen in de falsificatenverzameling van de Perfin Club Nederland die tijdens de PERFILEX'97 tentoonstelling wordt getoond.

Ongebruikte zegels met perfin PNEM 2

Vrijwel alle zegels die door de ondernemingen van een perfin zijn voorzien zijn gebruikt. Men komt soms wel ongestempelde, maar wel gebruikte zegels tegen. Deze zijn dan afkomstig van poststukken waarop zegels die door de PTT ongestempeld zijn gebleven of van voorgefrankeerde betaald-antwoordkaarten en -enveloppen die door de geadresseerde niet zijn teruggezonden.

Ongebruikte perfins kunnen zijn overgebleven doordat bijvoorbeeld een directeur van een bedrijf de postzegels voor zijn vakantiepost meenam of de vertegenwoordiger van een bedrijf die de postzegels die hij meekreeg, om bestellingen per post aan zijn werkgever te melden en de zegels niet opgebruikte vergat de overgebleven zegels in de postzegelkas terug te plaatsen. Dit zal echter sporadisch zijn voorgekomen. De Kiosk-perfins zijn in grotere getale ongebruikt overgebleven. Deze werden geperforeerd aan het publiek verkocht. Uit de vele bronnen die dat veroorzaakte zal wel menig zegeltje niet zijn gebruikt. Van PNEM 2 zijn meerdere zegels en zelfs veldeeltjes bekend die ongebruikt zijn, zie afbeelding 10.

Afb. 10. Ongebruikt gebleven perfins PNEM 2.

Deze zijn overgebleven uit de verschillende postzegelkassen bij de medewerkers van de PNEM na beëindiging van het gebruik van de perforator. Inmiddels zijn de meeste exemplaren in verzamelaarshanden terecht gekomen. Met uitzondering van perfinverzamelaars die zich specialiseren hebben algemene perfinverzamelaars door hun filatelistische instelling ('perfins zijn echt gebruikte zegels') minder belangstelling voor ongebruikte exemplaren.

Tenslotte

Uit overleveringen heb ik begrepen dat er geen officiële mededeling was bij de PNEM om te stoppen, maar men vond op een bepaald moment wel dat men wat kinderachtig bezig was.

Met het buiten gebruik stellen van de perforator van de PNEM in 1987 is de geschiedenis van de perfins in Nederland beëindigd. Hierdoor en door het bijzondere gebruik van de perfin PNEM 2 heeft deze een bijzondere plaats in de geschiedenis van de perfins gekregen.

Jan L. Verhoeven, maart 1997

Noten

- ¹⁾ zie voor een overzicht van de zegels waarin beide perfins voorkomen: *catalogus van de perfins van Nederland en OG door Jan L. Verhoeven, uitgave PCN.*
- ²⁾ *Bij rechtstaande perfins komen in verhouding meer exemplaren voor die niet helemaal recht in de zegel zijn geplaatst en ook wel iets schuin. Het perforeren was tenslotte handwerk. De plaats van de perfin in de zegel wordt bepaald door de positie waarmee de zegel onder de perforator wordt gelegd.*